

Wyrok z dnia 8 lipca 1994 r.
II URN 22/94

Niedopuszczalne jest ustalenie zasad obliczania podstaw wymiaru zasiłku chorobowego w czasie jego pobierania przez zmianę regulaminu premiowania decyzją kierownika zakładu pracy, niezgodną z treścią art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 143 ze zm.) oraz § 5 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Stefania Szymańska, Maria Tyszczel,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsołta po rozpoznaniu w dniu 8 lipca 1994 r. sprawy z wniosku Mieczysława P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. o wysokość zasiłku chorobowego na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14 czerwca 1993 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 26 stycznia 1993 r., [...] i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Mieczysław P. urodzony 10 września 1951 r. zatrudniony od 1 sierpnia 1978 r. w Zarządzie Dróg i Mostów w Z. na stanowisku kierownika magazynu, pobierał od 27 marca 1991 r. do 22 września 1991 r. zasiłek chorobowy. Decyzją z 13 grudnia 1991 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał wnioskodawcy od 23 września 1991 r., od wyczerpania zasiłku chorobowego, do 30 marca 1992 r. świadczenie rehabilitacyjne. Wypłatę tego świadczenia przedłużono do 18 czerwca 1992 r.

Podstawę wymiaru zasiłku chorobowego od 27 marca do 31 sierpnia 1991 r. obliczono według przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za okres 3 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstało prawo do zasiłku z uwzględnieniem premii regulaminowej, którą Mieczysław P. otrzymał przed zachorowaniem. Tak ustalona podstawa wymiaru zasiłku chorobowego odpowiadała zasadom przewidzianym w art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz w § 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.).

Decyzją z dnia 19 grudnia 1991 r. organ rentowy obniżył wnioskodawcy od 1 września 1991 r. dotychczasową podstawę wymiaru zasiłku chorobowego. Decyzję

uzasadniono zmianą regulaminu premiowania w zakładzie pracy wnioskodawcy. Zmiana dotyczyła uzależnienia wypłaty premii od nieopuszczenia przez pracownika pracy z powodu choroby.

Sąd Wojewódzki w Lublinie wyrokiem z dnia 26 stycznia 1993 r., oddalił odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji. W motywach swego orzeczenia Sąd podkreślił, że w Miejskim Zarządzie Dróg i Mostów w Z., gdzie zatrudniony był wnioskodawca, obowiązuje z mocą od 1 kwietnia 1990 r. regulamin płacowy z dnia 10 maja 1990 r.

Zgodnie z § 14 pkt c tego regulaminu: "pracownikom za dni nieobecności w pracy z powodu niezdolności do pracy wskutek choroby, bądź konieczności osobistego sprawowania opieki nie będzie naliczane 25% premii za każdy dzień tej nieobecności z wyłączeniem niezdolności do pracy trwającej powyżej 30 dni oraz zwolnienia szpitalnego i poszpitalnego". Dyrektor Miejskiego Zarządu Dróg i Mostów w Z. zarządzeniem nr 11/91 z 17 stycznia 1991 r. w sprawie naliczania zasiłków chorobowych i opiekuńczych ustalił, że "za czas nieobecności w pracy z powodu czasowej niezdolności do pracy powstałej wskutek choroby bądź konieczności osobistego sprawowania opieki do podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i opiekuńczego, nie wlicza się premii (§ 1). Zgodnie z § 2 postanowienia § 1 dotyczą również wszystkich pracowników, którzy obecnie przebywają na zwolnieniach lekarskich"

Zdaniem Sądu Wojewódzkiego wymienione przepisy płacowe obowiązujące w zakładzie pracy wnioskodawcy decydują o zgodności stanowiska Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z § 5 ust. 5 powołanego poprzednio rozporządzenia Rady Ministrów, według którego jeżeli zmiana wysokości wynagrodzenia, o której mowa w ust. 1 pkt 1 i ust. 2 nastąpiła w czasie pobierania zasiłku chorobowego, to podstawę wymiaru zasiłku ustala się ponownie od dnia wprowadzenia tej zmiany, uwzględniając wynagrodzenie w nowej wysokości.

Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił rewizję wnioskodawcy od tego wyroku.

W rewizji nadzwyczajnej Minister Sprawiedliwości zarzucił wyrokowi Sądu Apelacyjnego rażące naruszenie prawa, a w szczególności art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 143 ze zm.) oraz § 5 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.), art. 3 § 2 k.p.c. i wniósł o uchylenie tego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie.

Minister Sprawiedliwości w uzasadnieniu rewizji podał, że Sąd Apelacyjny pominął w ustaleniach swoich przepisy ustawy z 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego... (wymienionej poprzednio), dotyczące zasad obliczania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego (art. 12 tej ustawy) oraz treść § 5 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów przytoczonego wyżej. W rewizji zwrócono też uwagę, że Sądy obu instancji w rozważaniach swoich nie oceniły czy zakład pracy wnioskodawcy mógł wewnętrznymi przepisami płacowymi najpierw częściowo (o 25%) a następnie całkowicie, wyłączyć z podstawy wymiaru zasiłku chorobowego premię regulaminową, która stanowiła składnik wynagrodzenia wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Zgodnie z art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone pracownikowi za okres 3 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstało prawo do zasiłku.

Przy ustaleniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego uwzględnia się składniki wynagrodzenia z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy w normalnym, obowiązującym pracownika czasie pracy, z wyjątkiem składników wynagrodzenia określonych w rozporządzeniu wydanym z mocy art. 13 pkt 1 ustawy.

Rozporządzeniem tym jest wspomniane już rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. [...] Zgodnie z załącznikiem do tego rozporządzenia zawierającym wykaz składników wynagrodzenia wyłączonych z podstawy wymiaru zasiłku chorobowego zmienionym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1985 r. (Dz. U. Nr 35, poz. 165), począwszy od 1 września 1985 r. do podstawy wymiaru zasiłku chorobowego nie wlicza się tych składników wynagrodzenia (premie, dodatki) o charakterze periodycznym, które w myśl przepisów obowiązujących w zakładzie pracy o ich wypłacaniu, przysługują w całości lub części pod warunkiem nieopuszczenia przez pracownika pracy z powodu choroby. Przepis ten dotyczy przede wszystkim premii motywacyjnej. Premie regulaminowe zagwarantowane umową o pracę są naogół zapłatą za osiągnięcia w pracy, a nie za samą obecność. O tym, czy dana premia wchodzi do podstawy wymiaru zasiłku decyduje jej charakter. Przepisów ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego oraz wydanego z jej upoważnienia rozporządzenia Rady Ministrów określającego zasady obliczania tych świadczeń, nie może zmienić czy ograniczyć regulamin wewnątrzzakładowy.

Założeniem powyższych przepisów jest ustalenie podstawy wymiaru zasiłków wedle wszystkich składników wynagrodzenia, z wyjątkiem określonych w wykazie.

Wykaz stanowiący załącznik do omawianego rozporządzenia Rady Ministrów w ust. 2 pkt 5 jako podlegające wyłączeniu z podstawy wymiaru zasiłku wymienił premie wypłacone niezależnie od premii periodycznych.

Od 1 września 1985 r. ust. 2a objął wyłączeniem także te premie periodyczne, których wypłata zależy od nieopuszczania pracy z powodu choroby. Dlatego niezbędnym było dokładne ustalenie charakteru premii wypłaconej wnioskodawcy.

Zmiana regulaminu premiowania nastąpiła w czasie pobierania przez wnioskodawcę zasiłku chorobowego. Brak akt osobowych nie pozwala na ustalenie jaka była treść umowy o pracę w zakresie prawa do premii regulaminowej, a w konsekwencji na ocenę, czy zmiana regulaminu premiowania nie naruszała na niekorzyść wnioskodawcy dotychczasowych warunków umowy o pracę i nie uzasadniała dokonania wypowiedzenia tych warunków w trybie art. 42 k.p.

Równocześnie, na co Sądy orzekające nie zwróciły uwagi, rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1989 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego i pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 41, poz. 226), do § 5 w dotychczasowym brzmieniu, dodano ust. 3-6. Zgodnie z ust. 6 § 5 rozporządzenia podstawa wymiaru zasiłku chorobowego, ustalona

ponownie, zgodnie z ust. 5, nie może być niższa od dotychczasowej, chyba, że jej ponowne ustalenie nastąpiło z powodu zmniejszenia wymiaru czasu pracy albo obniżenia wysokości wynagrodzenia.

Wnioskodawca pobierał bez przerwy zasiłek chorobowy od 27 marca do 22 września 1991 r. Zmiany podstawy wymiaru zasiłku chorobowego na jego niekorzyść dokonano w czasie pobierania tego zasiłku, mimo, że zakład pracy ze względu na treść art. 42 k.p. w zw. z art. 41 k.p. nie mógłby skutecznie dokonać wypowiedzenia dotychczasowych warunków umowy o pracę.

Zebrany w dotychczasowym postępowaniu materiał dowodowy przemawia za tym, że zgodnie z przytoczonym § 5 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie zasad ustalania podstawy wymiaru... nie było podstaw prawnych do obniżenia podstawy wymiaru pobieranego przez wnioskodawcę zasiłku chorobowego.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego, wymienionej już poprzednio, wysokość świadczenia rehabilitacyjnego wynosi 75% wynagrodzenia, które stanowiło podstawę wymiaru zasiłku chorobowego. Dlatego też prawidłowe obliczenie podstawy wymiaru zasiłku chorobowego decyduje o wysokości świadczenia rehabilitacyjnego, które wnioskodawca pobierał.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd powinien dokładnie ustalić, czy wydane przed zakład pracy przepisy płacowe nie naruszają zasad wypłaty tego zasiłku ustalonych ustawą z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego... oraz wydanych z jej upoważnienia przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r., wielokrotnie już wymienianego.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, sąd nie jest uprawniony do oceny treści regulaminu płacowego, czy premiowania, może natomiast i powinien kontrolować zgodność takich regulaminów z aktami prawnymi wyższego rzędu przede wszystkim z ustawą i wydanymi z mocy ustawy rozporządzeniami. W dotychczasowym postępowaniu Sądy nie zajęły się w ogóle tą kwestią.

Ponadto, jak już wspomniano, nie ustalono, czy zmiana regulaminu stanowiła w istocie zmianę dotychczasowych warunków umowy o pracę.

Oceniając zasadność roszczeń wnioskodawcy Sąd powinien ponadto ustalić, czy dyrektor przedsiębiorstwa, w którym pracował wnioskodawca był upoważniony do zmiany regulaminu płacowego przez zaostrożenie kryterium zasad przyjętych w § 14 pkt c regulaminu płacowego. Regulamin ten bowiem przewidywał jedynie obniżenie premii za każdy dzień nieobecności w pracy, wyłączając to obniżenie wobec tych pracowników, których niezdolność do pracy trwa powyżej 30 dni oraz tych, których niezdolność jest wynikiem "zwolnienia szpitalnego i poszpitalnego". Zgodnie z regulaminem płacowym nie było podstaw do zmiany wysokości zasiłku pobieranego przez wnioskodawcę.

Dyrektor swoim zarządzeniem nie tylko pozbawił całkowicie prawa do wliczenia premii do podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i opiekuńczego, bez względu na długość i przyczynę zwolnienia, ale także zastosował postanowienie to do tych pracowników, którzy aktualnie korzystali ze zwolnienia lekarskiego. Nie wiadomo, czy i kto upoważnił dyrektora do wydania tego rodzaju zarządzenia. Nie wiadomo też, czy regulamin premiowania obowiązujący w zakładzie pracy wnioskodawcy jest zgodny z

tym zarządzeniem.

Niedopuszczalne jest ustalenie zasad obliczania podstaw wymiaru zasiłku chorobowego w trakcie jego pobierania poprzez zmianę regulaminu premiowania decyzją kierownika zakładu pracy, niezgodną z treścią art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. 1983 r., Nr 30, poz. 143 ze zm.) oraz § 5 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.).

Obniżenie wysokości świadczeń z ubezpieczenia społecznego, bez wystarczającej podstawy prawnej stanowi także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy uwzględnił rewizję nadzwyczajną mimo wniesienia jej po upływie terminu o jaki mowa w art. 421 § 2 k.p.c. i orzekł jak w sentencji.

=====